

AYTƏN ƏHMƏDOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Gəncə Dövlət Universiteti
83-aytan@mail.ru

QOŞMALARIN CÜMLƏ ÜZVÜ OLAN ZƏRFLİK KİMİ İŞLƏNMƏSİ

Açar sözlər: Azərbaycan dili, qoşma, qrammatik məna, cümlə üzvü, zərflik

Ключевые слова: Азербайджанский язык, послелог, грамматическое значение, член предложения, обстоятельство.

Key words: Azerbaijani language, postposition, grammatical meaning, sentence member, circumstance.

Qoşma köməkçi nitq hissəsi olduğu üçün köməkçi nitq hissələrinə aid olan xüsusiyyətlər həm də qoşmaya aiddir. Daha dəqiq desək, qoşma ayrılıqda leksik mənaya malik deyil, leksik-qrammatik sualı yoxdur, söz yaradıcılığında iştirak etmir, müstəqil işlədilə bilmir və sintaktik vəzifə daşmır. Buna baxmayaraq, qoşma sayılan məsələlərin hər birində istisnalarla müşayiət olunur. Belə ki, əsas nitq hissələri ilə köməkçi nitq hissələri arasında keçid xarakterli olduğundan qoşmalarda qeyd edilən xüsusiyyətlərlə yanaşı, əsas nitq hissələri üçün səciyyəvi olan bəzi cəhətləri də görmək mümkündür. Qoşmalar əlaqələndiyi sözə müəyyən məna çaları verir, hətta məzmunu dəyişə bilər, bəzi qoşmalar düzəltmə və mürəkkəb sözlərin tərkibində bir komponent kimi çıxış edir (*aidiyyət, özünəməxsusluq və s.*), bəzi hallarda qrammatik şəkilçilərlə işləyə bilər, nəhayət, qoşulduğu sözlə birlikdə müəyyən cümlə üzvlüyünü formalaşdırır. Deməli, qoşma özündə həm potensial leksik-semantik mənanı qoruyur, həm də qrammatik özəlliyə malikdir.

Qoşmanı digər köməkçi nitq hissələrindən fərqləndirən xüsusiyyətlərdən biri onların ismin bu və ya digər halında olan sözlə birləşərək, müəyyən sintaktik vəzifəni yerinə yetirməsidir. Qoşmanın semantik-qrammatik xüsusiyyətləri onun sintaktik mövqedə müvafiq funksiyasının formalaşmasında da mühüm rol oynayır. Qoşmanın bu xüsusiyyəti haqqında ya qoşmaya dair ədəbiyyatlarda, ya da cümlə üzvlərinin sintaktik vəzifəsindən, xüsusən də cümlə üzvlərinin ifadə vasitələrindən bəhs edərkən danışılır. Qeyd olunan əsərlərdə qoşmanın birləşdiyi sözlə birlikdə, bir qayda olaraq, vasitəli tamamlıq və müxtəlif zərflilər vəzifəsini yerinə yetirdiyi göstərilir. Lakin müxtəlif qrammatik şəkilçilərlə işləyə bilmə qabiliyyəti qoşmalı ifadələrin də qrammatik mövqeyində polifunksionallığı təmin edir, yəni bu ifadələr bütün cümlə üzvü funksiyalarında çıxış edir.

Yeri gəlmişkən bir məsələyə toxunmaq lazım gəlir. Bir sıra əsərlərdə belə bir fikrə rast gəlmək olur ki, “qoşmalar ayrıldığı sözdən genetik

əlaqəsini kəsməyib. Ona görə də qoşmalar eyni formada müstəqil cümlə üzvü rolunda çıxış edə bilər [1, 16].

Demək lazımdır ki, zərflərin növləri semantik-qrammatik əsasda formalaşır, yəni bu zaman sözün semantikasi əsas olur. Bu baxımdan zərflik vəzifəsini meydana çıxmasında müvafiq potensial semantikaya malik olan qoşmanın da rolu əvəzsizdir. Mübtəda, xəbər, tamamlıq və təyinin funksiyalarının isə iştirak edən qoşmanın leksik-qrammatik səciyyəsi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur; bu zaman qoşmalı ifadənin əlaqələndiyi cümlə üzvü ilə struktur-qrammatik əlaqələnməsi və cümlədəki mövqeyi əsas olur.

Qoşma birləşdiyi sözə müəyyən məna çaları aşılayaraq, onda sintaktik səviyyədə fərqli məzmun yarada bilər. Bu zaman həmin sözlər sintaktik funksiyasını dəyişə bildiyi kimi, dəyişməyə də bilər. Sintaktik funksiyanın dəyişməməsi təsadüfi xarakter daşıyır; belə ki, bəzi məqamlarda qoşmanın potensial məzmunu aid olduğu sözün məzmunu ilə uyğun olduqda sintaktik funksiya dəyişmir. Məsələn: *Səhərə hamımız şəhərə çatırıq*. Bu cümlədə “*səhərə*” sözü zaman zərfliyi funksiyasındadır. Həmin sözü məsafə-zaman məzmunlu qoşma ilə işlətdikdə belə alınır: *Səhərə kimi hamımız şəhərə çatırıq*. Buradakı “*səhərə kimi*” ifadəsi də zaman zərfliyi vəzifəsindədir. Deməli, qoşmanın əlavə edilməsi sözün sintaktik vəzifəsində dəyişiklik yaratmadı.

Bu fakt onun təsdiqi deyil ki, qoşma birləşdiyi sözün sintaktik vəzifəsini dəyişmir. Əslində qoşma istənilən sözə birləşə bilməz; bu zaman onları əlaqələndirən semantik yaxınlıq olmalıdır. Bu yaxınlıq həm onların fərdi semantik çəkisi ilə, həm də müvafiq semantik qrup ilə əlaqədar ola bilər. Yuxarıda verdiyimiz nümunədə müvafiq semantik qrup, yəni ümumi hədd anlayışı “*səhər*” sözü ilə “*kimi*” qoşmasının əlaqəsini, birləşməsini reallaşdırmışdır. “*Səhər*” sözü özlüyündə hədd anlayışına malik deyil, lakin yönlük hal şəkilçisi ilə işlənməsi bu sözdə hədd məzmununun meydana çıxmasını şərtləndirmişdir.

Bu qoşmanın hədd anlayışı onun başqa sözlə əlaqəsində də meydana çıxır. “*Şəhərə dolanbac yollarla gedəcəyik*” cümləsində “*şəhərə*” sözü yer zərfliyi funksiyasındadır. Bu sözdə hədd anlayışı olmasa da, yönlük hal burada da hədd anlayışını formalaşdırır, lakin əvvəlki cümlədə zamana görə, burada isə məkana görə hədd vardır: *Şəhərə kimi dolanbac yollarla gedəcəyik*. Bu fakt zaman və məkanın materiyanın atributu olmaq etibarilə bir-birinə yaxın semantik mühitə malik olduqlarını göstərir. İkinci cümlədəki hədd anlayışı müvafiq məzmunu, deməli həm də uyğun cümlə üzvünü yaratmadı. Belə ki, “*Şəhərə*” sözü yer zərfliyi idisə, “*şəhərə kimi*” ifadəsi yer yox, kəmiyyət zərfliyi funksiyasını yerinə yetirir; bunu verilən sualdan da aydın görmək olur: *nə qədər?* Bu fakt da “*qədər*” qoşmasının hədd anlayışı ilə bağlıdır.

da vardır. Ona görə də bəzən hətta eyni ifadə müxtəlif cümlə daxilində ayrı-ayrı funksional vəzifələr yerinə yetirir. Məsələn: *Sərrafın dediyinə görə, bu il məhsul əvvəlki illərdən çox olmalıdır* (A.Babayev); *Bu məclis Dürdanənin dediyinə görə keçirilir* (S.Rəhimov).

Birinci cümlədə “*Sərrafın dediyinə görə*”, ikinci cümlədə “*Dürdanənin dediyinə görə*” ifadələrinin formalaşması eyni səciyyəlidir; qoşmanın feili sifət tərkibinə birləşməsi yolu ilə yaranmışlar. Ona görə də onların ayrılıqda Cümlə üzvünün formalaşması üçün yalnız leksik mənalı söz yox, həm də ona birləşmiş qoşma rol oynayır. Elə həmin qoşmanın birləşdiyi sözlərdə yaratdığı hüddud anlayışı daha çox qoşma ilə bağlıdır; *kimi, qədər, -tək* qoşmaları məsafə, hüddud anlayışına malikdir. Ona görə də bu qoşmaların birləşdiyi sözlər daha çox müvafiq anlayışları ifadə edir.

Onu da demək lazımdır ki, qoşmanın birləşdiyi sözün hansı cümlə üzvü olması yalnız bu iki komponentlə bağlı deyil; cümlə komponentlərinin qarşılıqlı semantik-qrammatik əlaqəsinin də burada az rolu yoxdur. Daha dəqiq desək, cümlə üzvünün müəyyənəlməsi yalnız müvafiq komponentin ayrıca semantik tərəfi ilə əlaqədar deyil. İki misala müraciət edək: 1. *Səhərə kimi işləri bitirərik*; 2. *Səhərə kimi çalışmışıq*. Hər iki cümlədə eyni qoşmalı söz işlədilmişdir, lakin onların cümlədəki sintaktik vəzifəsi eyni deyil; belə ki, birinci cümlədə “*səhərə kimi*” ifadəsi görülən işin zamanını bildirir və *nə zaman?* sualına cavab verir. İkinci cümlədə isə eyni ifadə (*səhərə kimi*) miqdar zərfliyi funksiyasını yerinə yetirərək, *nə qədər?* sualına cavab verir.

Əslində “*səhərə kimi*” ifadəsi zaman və hüddud anlayışlarını özündə ifadə edir; bu anlayışlardan birincisi zaman zərfliyinin, digəri isə kəmiyyət zərfliyinin formalaşmasında rol oynayır, lakin bunlardan hansının reallaşması bilavasitə mətn çərçivəsində, daha doğrusu, cümlədə birbaşa əlaqəyə girdiyi əsas sözlə bağlıdır.

Bir məsələni də qeyd edək ki, dilçilikdə qoşmanın, əsasən, məkan və zaman məzmunu bildirdiyi göstərilir, hətta bəzi dilçilər dildə məkanın ifadə vasitəsindən bəhs edərkən məkani-qrammatik hallarla yanaşı, qoşmalardan xüsusilə bəhs edirlər [2, 234-258; 3, 8-18; 4, 23].

Qoşmalı sözlərin cümlədə daşdığı sintaktik vəzifə qoşmanın ifadə etdiyi mənə çaları ilə bilavasitə bağlıdır. Belə ki, cümlə üzvü qrammatik kateqoriya olaraq sözlərin qarşılıqlı əlaqəsində formalaşdığı kimi, bu zaman sözün və ya birləşmənin özünün leksik-semantik xüsusiyyətlərinin də burada rolu böyükdür, çünki ikinci dərəcəli üzvlərin, xüsusən də zərfliklərin müəyyənəlməsi qrammatik mövqedən daha çox onların leksik-semantik tərəfi ilə bağlıdır. Bunu zərfliklərin adları da göstərir.

Qoşmaların bəzilərinin adları onların sintaktik vəzifələrinin müəyyənəldirilməsi üçün əsas verir. Məlumdur ki, dilçilik ədəbiyyatında “*əvvəl, qabaq, sonra, bəri*” zaman qoşması kimi təqdim edilir. Doğrudan da bu qoşmalar

birləşdiyi sözə ümumi zaman anlayışı aşılayır və elə buna görə də həmin ifadələr, bir qayda olaraq, cümlənin zaman zərfliyi funksiyasını yerinə yetirir. Məsələn: *Taxıl yığımından sonra (bəri) dostlar görüşməmişdi* (S.Əhmədov); *Günəş çıxmamışdan əvvəl (qabaq) bütün sahələri gəzib dolaşırdı* (Ə.Vəliyev). Bu cümlələrdə qoşmalı sözlər ümumi zaman anlayışını formalaşdırırlar; belə ki, birinci cümlədə müvafiq faktdan sonra, ikinci cümlədə isə müvafiq faktdan əvvəlki zamanı bildirir.

Məlumdur ki, “*əvvəl, qabaq, sonra, bəri*” sözləri ayrılıqda leksik-semantik mənaya malik olan zərflər kimi də dilimizdə mövcuddur. Bu isə həmin qoşmaların müvafiq zərflərdən təcrid olunması ilə bağlıdır. Əslində bu sözlərdən ilk üçü başqa sözlərə qoşulmadan da cümlənin zaman zərfliyi kimi çıxış edir. Yuxarıdakı nümunələrə də bunu tətbiq etmək olar: *Sonra dostlar bir daha görüşmədilər; Əvvəl bütün sahələri gəzib dolaşırdı*.

Müqayisə bu nəticəni verir ki, həmin sözlər zərf kimi işləndikdə ümumi zaman anlayışı bildirirsə, qoşma kimi işlənilib başqa sözlə birlikdə artıq daha konkret zaman anlayışını ifadə edir. Aydınır ki, qoşma köməkçi nitq hissəsi olmaq etibarilə daha mücərrəd anlayışa malikdir. Lakin sözlərin birləşməsi zamanı hətta komponentlərdən biri müstəqil və açıq şəkildə müvafiq mənə bildirməsə belə, birləşmədə məzmun konkretləşməsi özünü göstərir.

Burada bir məsələyə də toxunmaq lazımdır: deyildiyi kimi, qoşma köməkçi nitq hissəsi olduğundan onun birləşmə zamanı ifadəyə verdiyi semantik çalarda da bir ümumilik, kompleks məzmun özünü göstərə bilər. Bunu bütün qoşmalara şamil etmək olar; hər hansı qoşma bir əsas semantik çalardan başqa, ikinci, bəzən də üçüncü dərəcəli digər çalarlara malik olur və bunlar sintaktik mühitdə qoşulduğu sözlə, yaxud qoşmalı ifadənin bütövlükdə əlaqələndiyi sözlə əlaqəsində meydana çıxır.

“*Əvvəl, qabaq, sonra, bəri*” qoşmaları dilçilikdə zaman bildirən qoşmalar adlandırılrsa da, onlar birləşdikləri sözün semantikasından asılı olaraq, məkan məzmununa da malik ola bilər. Bu zaman qoşmalı söz cümlənin yer zərfliyi funksiyasında olur. Məsələn: *Təyyarə meydanından əvvəl (sonra) çoxmərtəbəli bir bina və terminallar yerləşir*.

Burada “*əvvəl (sonra)*” qoşması zaman anlayışına malik deyil, məkan məzmununu daşıyır, elə buna görə ki, “*təyyarə meydanından əvvəl (sonra)*” ifadəsi cümlənin yer zərfliyidir. Onu da demək lazımdır ki, burada məkan anlayışının meydana çıxması həmin ifadənin xəbərlə olan əlaqəsi ilə bağlıdır. Belə ki, bu cümlədəki feili xəbərin özü məkan anlayışına malikdir. Buradakı qoşmalı ifadəni başqa xəbərlə işlətsək, mənzərə dəyişəcəkdir: *Təyyarə meydanından əvvəl (sonra) çoxmərtəbəli bina və terminallar tikildi*. Əgər birinci cümlədə “*təyyarə meydanından əvvəl (sonra)*” ifadəsi “*yerləşir*” xəbəri ilə məkan münasibətində əlaqəyə girmişdirsə, ikinci cümlədə həmin ifadə “*tikildi*” xəbərinə zaman əlaqəsi ilə bağlanmışdır. Lakin onu da demək

lazımdır ki, həmin ifadədə bu iki məzmun çalarının olması onları bir-birindən tamam fərqləndirmir; əslində hər iki məqam bir-biri ilə sıx əlaqəlidir. “*Təyyarə meydanı*”nın məkan etibarilə əvvəlki məkanda yerləşməsi yenə ona baxış etibarilə əvvəlki zamanla bağlıdır, yəni görünüş, diqqət çəkmə məqamında da zaman öncəliyi özünü göstərir.

Eyni fikir bu və ya digər dərəcədə başqa qoşmalara da şamil edilə bilər. Xalis qoşmalardan olan “*üçün, ötrü, görə*” səbəb-məqsəd adı altında təqdim olunur. Burada maraqlı cəhət ondan ibarətdir ki, bu qoşmalar, əsasən, feilin təsriflənməyən formaları ilə işləndikdə səbəb, ya da məqsəd məzmunu yaradır; adətən, *-digi*² şəkilçili feili bağlama ilə işləndikdə səbəb, məsdər ilə işləndikdə isə məqsəd zərfliyi yaradır. Məsələn: *Sübhan bütün gecəni yatmadığı üçün iclasda yuxulamışdı, söhbətin nədən getdiyini eşitməmişdi* (M.İbrahimov); *Qabaqcılları qarşılamaq üçün rayon rəhbərləri də gəlmişdilər* (S.Əhmədov).

Birinci cümlədə “*üçün*” qoşması “*yatmadığı*” feili sifətinə birləşmiş, bu ifadə də tərkib şəklində cümlənin səbəb zərfliyi funksiyasında çıxış etmişdir. İkinci cümlədə isə həmin qoşma “*qarşılamaq*” məsdərinə qoşulmuş və bu ifadə də tərkib şəklində məqsəd zərfliyini formalaşdırmışdır. “*Üçün*” qoşmasının etimoloji izahı da göstərir ki, onun yaratdığı əsas mənə çaları məhz səbəbdır. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, bu qoşma ilə işlənən ad xarakterli sözlər, yəni isimlər və ya substantivləşmiş sözlər funksional cəhətdən cümlədə digər cümlə üzvü, xüsusən də, vasitəli tamamlıq olur. Məsələn: *Qonaqlar kənd məktəbi üçün də lazımi avadanlıqlar gətirmişdilər* (S.Əhmədov); *Oxuyan üçün kitab hər yerdə var* (Anar).

Əslində bu cümlələrdə qoşmalı sözlərin potensial mənasında məqsəd məzmunu vardır. Lakin məlum olduğu kimi cümlənin semantik üzvlənməsi ilə funksional üzvlənməsi bəzən üst-üstə düşmür. Xüsusən, cümlədə funksional üzvlənmə sözün ayrılıqdakı leksik-semantik mənasından çox onun daşdığı qrammatik vəzifə ilə müəyyənləşir. Verilmiş misallarda hətta “*nə üçün?*” sualının əvəzinə, “*nəyə?*” sualını da vermək olur. Sintaktik sualın bu cür formalaşma bilməsi ifadənin funksional əsası ilə, cümlədə yerinə yetirdiyi qrammatik funksiya ilə bağlıdır.

Demək lazımdır ki, yalnız feilin təsriflənməyən formaları deyil, digər nitq hissələri, o cümlədən adlar, habelə ismi birləşmələr bu qoşmalarla işlənib müvafiq məzmunu formalaşdırır. Lakin maraqlı cəhətlərdən biri də ondan ibarətdir ki, eyni qoşma ilə işlənən ifadə həm səbəb, həm məqsəd məzmununa malik ola bilər. Məsələn: *Tədbir Əkbərə görə baş tutmadı* (Ş.Rza); *Tədbir Əkbərə görə təşkil edilmişdi*.

Birinci nümunədəki “*Əkbərə görə*” ifadəsi səbəb, ikinci cümlədəki isə məqsəd məzmununa malik olub, müvafiq cümlə üzvləri kimi çıxış edirlər. Bu funksiyaların formalaşması cümlənin xəbəri ilə, daha dəqiq desək həmin

xəbərin ifadə vasitəsi olan frazeologizmlə müəyyənləşir. Belə ki, “*baş tutmadı*” xəbərinin ifadə etdiyi məzmun bilavasitə müəyyən bir səbəblə bağlıdır. Burada feili frazeologizmin həm leksik-semantik, həm də qrammatik mənası əhəmiyyət daşıyır.

Qeyd edək ki, bu mövqeyində ifadə bəzən üslubi səciyyə daşıyır. Belə ki, bu tipli bəzi konstruksiyalarda zahirən tamamlıq funksiyasına malik olan ifadənin potensial səbəb-məqsəd çaları olur. Bu zaman ellipsis faktoru özünü göstərir. Məsələn: 1. *Bu mərmiləri qırıclar üçün almışığı* 2. *Qırıclar üçün (qarşılamaq) plan hazırlanıb*.

Birinci cümlədə “*qırıclar üçün*” ifadəsinin daxili potensialında məqsəd məzmunu olsa da, onun verilən cümlədə funksional mövqeyi fərqlidir; xəbərlə funksional əlaqədə obyekt məzmununa malik olaraq, tamamlıq vəzifəsini yerinə yetirir. Burada qoşmalı sözün semantikasi həlledici rol oynayır. İkinci cümlədə isə qoşmalı sözlə xəbərin funksional əlaqəsi ikili xarakterə malikdir, obyekt və məqsəd. Obyekt əlaqəsində tamamlıq funksiyası aparıcıdır, burada məqsəd məzmunu gizli haldadır. Məqsəd məzmunu isə ifadənin xəbəri ilə əlaqədə mətn səviyyəsində təzahür edir. Bu zaman hətta elliptiklik faktoru da əhəmiyyət daşıyır. Belə ki, “*qırıclar üçün*” ifadəsini “*qırıcları qarşılamaq üçün*”, yaxud “*qırıcların hücumunu təşkil etmək üçün*” və s. kimi anlamaq olar. Bu mövqeyində həmin ifadə məqsəd zərfliyi funksiyasını yerinə yetirir.

“*Üçün*” qoşmasının formalaşdırdığı sintaktik funksiyalarından biri təyindir. Bu sintaktik mövqe əslində gözlənilən deyil, yəni həmin qoşmanın təyinedici funksiya – təyin və tərz-i-hərəkət zərfliyi yarada bilməsini təsadüfi hesab etmək olar. Məlumdur ki, təyin müxtəlif qrammatik vasitələrlə ifadə oluna bilər, lakin hər vəziyyətdə başlanğıc forma əsas olur. Aşağıdakı nümunədə qoşmalı sözün sintaktik vəzifəsinin müəyyənlişməsində problem vardır:

Yuxarı siniflər üçün dərs vəsaitləri hələ də nəşr olunmamışdı (İ.Əfəndiyev). Buradakı “*yuxarı siniflər üçün*” ifadəsini sintaktik baxımdan iki cür izah etmək olar; birinci halda həmin ifadə xəbər ilə birbaşa əlaqələnir, hərəkətin obyektini bildirir, “kim üçün?” sualını tələb edir və vasitəli tamamlıq funksiyasını yerinə yetirir. İkinci halda isə həmin ifadə xəbərlə yox. Cümlənin mübtədasi ilə – “*dərs vəsaiti*” ifadəsi ilə əlaqələnərək, onu təyin edir, elə buna görə də “*hansı?*” sualına cavab verərək, təyin funksiyasını yerinə yetirir.

Qoşmalar xüsusiləşmiş vasitəli tamamlıqlar yaratdığı kimi, bəzi xüsusiləşmiş zərfliklərin də formalaşmasında iştirak edir. Xüsusən də feili sifət tərkibləri qoşma ilə işlənərək, bilavasitə feili xəbərin yanında gəlmədikdə xüsusiləşmiş zərflik yaradır. Məsələn: *Sərdar hər zaman etdiyi kimi, indi də darvazanı özü açmalı oldu* (S.Azəri).

Qoşmalar müstəqil mənalı sözlərə birləşərək, yalnız sintaktik funksiya daşıyan cümlə üzvü deyil, habelə cümlənin digər komponentlərini, hətta

köməkçi nitq hissələrini formalaşdırır. Qoşmanın iştirakı ilə dilimizdə müstəqil leksik mənalı sözlər, bağlayıcı, ara söz yaranır. “*Bir qədər*” qeyri-müəyyən sayı, “*ona görə ki, onun üçün ki, ondan ötrü ki, buna görə ki, bunun üçün ki, bundan ötrü ki*” tabelilik bağlayıcıları, habelə müxtəlif səciyyəli sözlərin “*gərə*” qoşması ilə birliyindən yaranan “*mənə görə*” tipli ara sözlər məhz bu yolla meydana çıxmışdır. Qeyd edək ki, bunların hamısı sintaktik zəmində meydana çıxsada, məlum olduğu kimi, say və bağlayıcılar artıq dilimizdə sabit morfoloji vahid kimi yer tutmuşdur; bunlar qrammatik səciyyəli sözlər kimi mövcuddur. İkincilər isə ayrılıqda, daha doğrusu sintaktik mühitdən kənarda mövcud olmayan vahidlərdir.

Ədəbiyyat

1. О.К. Ямашкина. Функциональная значимость послеложных конструкций в мокшанском языке. АКД, Саранск, 2005.
2. Шилова В.В. Пространственные послелогии в лесном диалекте ненецкого языка //Я зыки коренных народов Сибири. Вып. 2002.
3. Рамазанова Р.М. Послелогии в аварском языке в их сопоставлении с английскими пространственными предлогами в непространственном значении. АКД, 2009.
4. Рашидова А.Г. Выражение пространственных отношений в лакском, английском и русском языках. АКД, Махачкала, 2013.

А.Ахмедова

Послелог в виде обстоятельство

Резюме

Поскольку послелог является вспомогательной частью речи, функции, связанные с частью речи, также являются частью послелога.

Точнее, послелог не имеет лексического значения отдельно, не имеет лексико-грамматического вопроса, не участвует в словообразовании, не может использоваться отдельно и не является синтаксическим. Тем не менее, послелог в каждом случае сопровождается исключениями. Послелог, давая определенное чувство значения к соединённому слову, он может создавать различный контент на синтаксическом уровне.

В то же время эти слова могут изменить свою синтаксическую функцию, а также и не изменить. Не изменение синтаксической функ-

ции является случайным явлением. Таким образом, когда потенциальное содержание послелога совпадает содержанием касательного слова тогда синтаксическая функция не изменяется.

A.Ahmedova

Postposition in the form of circumstance

Summary

Since the postposition is an auxiliary part of speech, the functions associated with the part of speech are also part of the postposition. More precisely, the post-sentence does not have a lexical meaning separately, does not have a lexical-grammatical question, does not participate in word-formation, cannot be used separately, and is not syntactic.

However, the postposition in each case is accompanied by exceptions. Postposition, giving a certain sense of meaning to a connected word, it can create different content at the syntactic level.

At the same time, these words may change their syntactic function, as well as not change. Not changing the syntactic function is a random occurrence.

Thus, when the potential content of the postposition coincides with the content of the tangent word, then the syntactic function does not change.

Rəyçi: Sənubər Abdullayeva
Filologiya elmləri doktoru, professor